

**ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
(Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) ΤΡΙΚΑΛΩΝ**

12ο ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΤΡΙΚΑΛΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

(Φιλολογία – Ιστορία – Αρχαιολογία – Λαογραφία – Αρχιτεκτονική – Μουσική)

ΤΡΙΚΑΛΑ, 4 - 6 Νοεμβρίου 2022

ΑΙΘΟΥΣΑ: Μουσείο Τσιτσάνη

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ:

Περιφέρεια Θεσσαλίας / Περιφ. Ενότητα Τρικάλων

Δήμος Τρικκαίων

Δήμος Μετεώρων

Δήμος Πύλης

Επιμελητήριο Τρικάλων

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) ΤΡΙΚΑΛΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1978

ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Σας προσκαλούμε να τιμήσετε με την παρουσία σας τις εργασίες του 3ήμερου 12ου ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΤΡΙΚΑΛΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, το οποίο αρχίζει την Παρασκευή 4 Νοεμβρίου 2022 και ώρα 5.15 μ.μ. στην αίθουσα Δίδυμου Οθωμανικού Λουτρού του Μουσείου Τσιτσάνη.

Με τιμή

Για την Οργανωτική Επιτροπή

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
12ου ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΤΡΙΚΑΛΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Καθηγητής Νικόλαος Παπαϊωάννου

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ναυσικά Μουλά

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Αφροδίτη Μαργαρίτη

ΤΑΜΙΑΣ

Παρασκευή Λάππα-Πουλιανίτη

ΜΕΛΗ

Χρήστος Μιχαλάκης
Νικολέττα Μπρουζούκη
Δρ Δημήτριος Αγορίτσας

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ (2022)

του Φιλολογικού Ιστορικού Λογοτεχνικού Συνδέσμου
(Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων

Ναυσικά Μουλά, πρόεδρος
Σωτήριος Κύρμπας, αντιπρόεδρος
Αφροδίτη Μαργαρίτη, γεν. γραμματέας
Αλεξάνδρα Παϊζάνου, ειδ. γραμματέας
Παρασκευή Λάππα-Πουλιανίτη, ταμίας
Μαρία Λύτσιου, μέλος
Αριστείδης Σφέικος, μέλος

<p>ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ Αλεξάνδρα Παϊζάνου Μαρία Λύτσιου Αριστείδης Σφέικος Χρήστος Αγγελάκης</p>	<p>ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Φ.Ι.ΛΟ.Σ. Τρικάλων Βασ. Όλγας 4 - 42131 Τρίκαλα Ηλεκτρ. δ/νση: filostrikalon@gmail.com Τηλ.: 24310-71679, 6974937969</p>
--	--

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022
ΑΠΟΓΕΥΜΑ

17.15-17.30 ΤΕΛΕΤΗ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

- Σύντομη ομιλία του προέδρου της Οργ. Επιτροπής καθ. κ. ΝΙΚ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
- Χαιρετισμοί

1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: Αρχαιολογία

Πρόεδρος: Νικόλαος Παπαϊωάννου, πρύτανης ΑΠΘ

- 17.30-17.45 Ολιγόλεπτο αφιέρωμα στα 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή.
- 17.45-18.00 ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ ΜΑΝΤΖΑΝΑ, αρχαιολόγος, διευθύντρια ΕΦΑ Τρικάλων, MSc, υποψήφια διδάκτωρ Παν/μίου Ιωαννίνων.
«Το παλιό καθολικό της Ι.Μ. Αγ. Στεφάνου Μετεώρων. Νεότερα στοιχεία μετά τη συντήρηση».
- 18.00-18.15 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ, μουσειολόγος, συντηρητής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης ΤΕ, ΜΑ.
«Το νέο μουσείο της Ι.Μ. Βαρλαάμ, στοιχεία της μουσειολογικής και μουσειογραφικής μελέτης».
- 18.15-18.30 ΕΛΕΝΗ ΜΠΑΛΑΜΩΤΗ, αρχαιολόγος, MSc.
«Η παράσταση ΕΠΙ ΣΟΙ ΧΑΙΡΕΙ, ένα μοναστηριακό εικονογραφικό θέμα στον μονόχωρο ναό Αγίας Παρασκευής Ανθούσας Καλαμπάκας».
- 18.30-18.45 ΔΗΜΗΤΡΑ ΒΛΑΧΑΒΑ, αρχιτέκτων μηχανικός, MSc.
«Ο ναός των Αγίων Αναργύρων στο Βαρούσι Τρικάλων».

Διάλειμμα 15΄

- 19.00-19.15 ANNA ΣΕΜΕΡΤΖΙΔΟΥ - ΕΛΕΝΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, συντηρήτριες έργων τέχνης και αρχαιοτήτων ΕΦΑ Τρικάλων.
«Ο χαλκός στο αρχαίο νόμισμα. Προβλήματα διάβρωσης και η αντιμετώπισή τους. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις από ανασκαφικές θέσεις και έργα στην ευρύτερη περιοχή του Νομού Τρικάλων».
- 19.15-19.30 ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΝΤΑΦΗ, αρχαιολόγος, δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας.
«Ένα βυζαντινό θωράκιο στον μεταβυζαντινό ναό της Αγίας Παρασκευής στο Φλαμούλι Δ. Τρικκαίων».
- 19.30-19.45 ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ ΓΚΕΚΑΣ, συντηρητής έργων τέχνης, MSc.
«Η συντήρηση ενός άγνωστου συνόλου τριών δεσποτικών εικόνων του 18ου αι. από τον ιερό ναό Αγίου Χαλαλάμπους Ριζαριού».
- 19.45-20.00 ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ, δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας, διευθυντής ΕΦΑ Θεσπρωτίας.
«Ο κύκλος των ομαδικών και ατομικών τιμωριών σε παραστάσεις Δευτέρας Παρουσίας στη Δυτική Θεσσαλία κατά τον 16ο και 17ο αι.».
- 20.00-20.15 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ, εκπ/κός, πρόεδρος Ένωσης Καραγκούνηδων Ν. Τρικάλων.
«Οι θρησκευτικές πανηγύρεις στην αντίληψη των κατοίκων της Φανερωμένης Τρικάλων. Εξέλιξη μέσα στον χρόνο».
- 20.15-20.30 ΣΥΖΗΤΗΣΗ

ΣΑΒΒΑΤΟ 5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022**ΠΡΩΙ****2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ****Θέμα: Ιστορία**

**Πρόεδρος: Αγγελική Δεληκάρη, αναπλ. καθηγήτρια
Ιστορίας - Αρχαιολογίας ΑΠΘ**

- 10.30-10.45 ΜΑΡΙΑ ΤΣΙΟΛΚΑ, φιλόλογος, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Βυζαντινής Ιστορίας Παν/μίου Ιωαννίνων.
«Η κτηματική περιουσία της μονής της Πόρτα Παναγιάς (13ος – 14ος αι.)».
- 10.45-11.00 ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ, αρχαιολόγος, δρ Χωροταξίας – Πολεοδομίας.
«Η ακίνητη περιουσία των εκκλησιών Τρίκκης και Σταγών κατά τον 18ο και 19ο αι. σύμφωνα με τις καταγραφές στον Κώδικα Τρίκκης (ΕΒΕ, αρ. 1471)».
- 11.00-11.15 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΒΑΜΒΑΚΙΔΟΥ, καθηγήτρια Νεότερης Ελλ. Ιστορίας ΑΠΘ.
«Η συμβολή των Τρικαλινών στο 1821, από τις τοπικότητες στην εθνικότητα».
- 11.15-11.30 ΕΛΕΝΗ ΚΕΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, συγγραφέας, εκδότρια.
«Τα Τρικάλα στη μετάβασή τους από το οθωμανικό παρελθόν στον εικοστό αιώνα».

Διάλειμμα 15΄

- 11.45-12.00 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, γεωπόνος-εκπαιδευτικός, ερευνητής.
«Ανέκδοτα έγγραφα, νεότευκτοι χάρτες και σπάνιες φωτογραφίες από την γερμανική εκκαθαριστική επιχείρηση 'ΠΑΝΘΗΡΑΣ' στην περιοχή της Πίνδου».
- 12.00-12.15 ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΗΜΑΣ, φιλόλογος, δρ Ιστορίας Εκπαιδευσεως ΕΚΠΑ.
«Η οθωμανική απογραφή του 1454/55 σε έντεκα οικισμούς στα ανατολικά του Κόζιακα: πληθυσμός, παραγωγή, φόροι, ονόματα κατοίκων».
- 12.15-12.30 ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΖΑΣ, φιλόλογος, δρ ΔΠΘ.
«Ο νομός Τρικάλων κατά τα πρώτα χρόνια της προσάρτησης της Θεσσαλίας στο Ελληνικό κράτος».
- 12.30-12.45 ΜΑΡΙΑ-ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΜΕΛΕΤΗ, ιστορικός, ΜΑ, υποψ. διδάκτωρ.
«Ο θάνατος του Άρη Βελουχιώτη: συμβολισμοί σε μια αδυσώπητη εποχή».
- 12.45-13.00 ΣΥΖΗΤΗΣΗ

ΣΑΒΒΑΤΟ 5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022
ΑΠΟΓΕΥΜΑ

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: Ιστορία, Αρχαιολογία

Πρόεδρος: Θεόδωρος Νημάς, δρ Ιστορίας

- 17.00-18.00 Ξενάγηση στο Κουρσούμ Τζαμί και στο Οθωμανικό Λουτρό.
- 18.00-18.15 ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΔΕΛΗΚΑΡΗ, αναπλ. καθηγ. Ιστορίας-Αρχαιολογίας ΑΠΘ.
«Σλαβικές επιδράσεις στην περιοχή των Τρικάλων. Η περίπτωση των τοπωνυμίων».
- 18.15-18.30 ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ, δικηγόρος, ιστορικός, MSc.
«Οι Διαθήκες στην περιοχή Τρικάλων την περίοδο 1697-1758, σύμφωνα με τον Α΄ Κώδικα Τρίκκης».
- 18.30-18.45 ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΗΣ, ταξίαρχος ε.α.
«Η παρουσία του Ελληνικού Στρατού στην ευρύτερη περιοχή Τρικάλων στα τέλη του 19ου αι. μέσα από τις τοπικές εφημερίδες».
- 18.45-19.00 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ, φιλόλογος, MSc.
«Ραφαήλ Φελούς: Ο τελευταίος Ραββίνος των Τρικάλων».

Διάλειμμα 15΄

- 19.15-19.30 ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΑΜΟΣ, εκπαιδευτικός, δρ Ιστορικής Εκπαίδευσης ΕΚΠΑ.
«Ιστορική εκπαίδευση μέσω της ελληνικής μουσικής: Η 'Μικρά Ασία' του τρικαλινού συνθέτη Απ. Καλδάρια και του στιχουργού Πυθαγόρα σε μια διδακτική προσέγγιση, 100 χρόνια από το 1922».
- 19.30-19.45 ANDREA BABUIN, λέκτορας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
«Η εικόνα της Ψηλάφησης του Θωμά της Μονής Μεταμορφώσεως: μια νέα προσέγγιση»
- 19.45-20.00 ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΗΤΡΟΝΑΤΣΙΟΣ, τεχνικός συντήρησης έργων τέχνης και αρχαιοτήτων (Δ.Ι.Ε.Κ.Β.).
«Παρουσίαση των επεμβάσεων συντήρησης στο καθολικό των Αγίων Πάντων της Ι.Μ. Βαρλαάμ, Φράγκος Κατελάνος 1547-1548».
- 20.00-20.15 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ, συντηρητής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης ΤΕ (Α.ΤΕΙ).
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΗΤΡΟΝΑΤΣΙΟΣ, συντηρητής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης ΠΕ (Π.Α.Δ.Α.).
«Παρουσίαση των εργασιών συντήρησης του τοιχογραφικού διακόσμου της λιτής του καθολικού των Αγίων Πάντων της Ι.Μ. Βαρλαάμ, Γεώργιος και Φράγκος Κονταρής 1566».
- 20.15-20.30 ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΓΚΟΥΤΖΟΣ, εικαστικός, υποψ. διδάκτωρ.
«Παρουσίαση των επεμβάσεων συντήρησης στο καθολικό των Αγίων Πάντων της Ι.Μ. Βαρλαάμ, Φράγκος Κατελάνος 1547-1548, Γεώργιος και Φράγκος Κονταρής 1566. Ανάλυση – τεκμηρίωση των αισθητικών αποκαταστάσεων στο ομώνυμο έργο».
- 20.30-20.45 ΣΥΖΗΤΗΣΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022
ΠΡΩΙ

4η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: Διάφορα

Πρόεδρος: Ιφιγένεια Βαμβακίδου, καθηγήτρια Ιστορίας ΑΠΘ

- 10.30-10.45 ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΝΤΕΛΛΗΣ, φιλόλογος, δρ Κινηματογραφικών Σπουδών.
«Οι ταινίες του Δημ. Κουτσιαμπασάκου: από την ύπαιθρο στην πόλη και από εκεί στην ύπαιθρο».
- 10.45-11.00 ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ ΖΗΣΗ, φιλόλογος, MSc.
«Πάνω στο 'Χαμένο ποίημα' του Ηλία Κεφάλα: μία ενδοσκόπηση στα κείμενα του ποιητή για την ποίηση».
- 11.00-11.15 ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ-ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΦΕΪΚΟΣ, γεωλόγος, δρ Παν/μίου Τύμπιγκεν.
«Μεγάλα τεχνικά έργα υποδομών και ανθρωποκοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Η εμπειρία από το έργο εκτροπής Αχελώου ποταμού».
- 11.15-11.30 ΓΕΩΡΓΙΑ ΒΑΜΒΑΚΑ, τεχνολόγος ακτινολόγος, MSc.
«Επαγγελματική εξουθένωση κατά την πανδημία. Η περίπτωση του Γεν. Νοσοκομείου Τρικάλων».
- 11.30-11.45 ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΩΥΣΙΑΔΗΣ, τοπογ. μηχανικός ΤΕ, δρ Παν. Θεσσαλίας.
«Το κτίριο Πελέκη: ιστορία και αρχιτεκτονική».
- 11.45-12.00 ΟΥΡΑΝΙΑ ΜΠΑΛΟΓΙΑΝΝΗ, αρχαιολόγος, MSc.
«Τουριστική ανάπτυξη και επικοινωνιακή πολιτική μέσω μνημειακών-πολιτιστικών διαδρομών στην Π.Ε. Τρικάλων».
- 12.00-12.15 ΣΥΖΗΤΗΣΗ
- 12.15-12.30 Ανασκόπηση – συμπεράσματα του 12ου Συμποσίου Τρικαλινών Σπουδών από τον Πρόεδρο της Οργανωτικής επιτροπής.

ΤΕΛΟΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

**12ο ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΤΡΙΚΑΛΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Τρίκαλα, 4-6 Νοεμβρίου 2022**

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

**ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022
ΑΠΟΓΕΥΜΑ**

**1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ
Θέμα: *Αρχαιολογία***

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ ΜΑΝΤΖΑΝΑ

Αρχαιολόγος, διευθύντρια Εφορείας Αρχαιοτήτων Τρικάλων, MSc, υποψ. διδάκτωρ Παν/μίου Ιωαννίνων

**«Το παλαιό καθολικό της Ι.Μ. Αγίου Στεφάνου Μετεώρων.
Νεότερα στοιχεία μετά τη συντήρηση»**

Το παλαιό καθολικό της Ι.Μ. Αγίου Στεφάνου Μετεώρων, μία ξυλόστεγη μονόκλιτη βασιλική με εσωνάρθηκα (λιτή), βρίσκεται στη νοτιοανατολική πλευρά του βράχου. Ανακτίστηκε εκ βάθρων το 1545 από τον όσιο Φιλόθεο. Στο εσωτερικό του διασώζει τοιχογραφικό διάκοσμο, ο οποίος ιστορήθηκε σε δύο φάσεις. Βάσει τεχνοτροπικών χαρακτηριστικών οι τοιχογραφίες της πρώτης φάσης έχουν χρονολογηθεί στο διάστημα 1625-1640 και έχουν αποδοθεί σε αγιογράφο λινότοπίτικου εργαστηρίου. Στα 1662 φιλοτεγήθηκαν από τον ζωγράφο-ιερέα Νικόλαο, εκ χώρας Σταγών, οι τοιχογραφίες της δεύτερης φάσης.

Στο πλαίσιο των εργασιών συντήρησης του τοιχογραφικού διακόσμου του μνημείου, που εκτελέστηκαν κατά την τελευταία δεκαετία, προέκυψαν κάποια ενδιαφέροντα στοιχεία που αφορούν σε άγνωστες μέχρι τώρα επεμβάσεις και τεχνικού χαρακτήρα πρακτικές που σχετίζονται με τη λειτουργικότητα του ναού στη διαχρονία του μοναστηριακού συμπλέγματος, καθώς και με τις φάσεις αγιογράφησης του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Συντηρητής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης ΤΕ, ΜΑ Μουσειολογίας ΕΚΠΑ

**«Το νέο μουσείο της Ιεράς Μονής Βαρλαάμ.
Στοιχεία της μουσειολογικής και μουσειογραφικής μελέτης»**

Όταν ξεκίνησε η μουσειολογική μελέτη το 2014, του Μουσείου της Ιεράς Μονής Βαρλαάμ, ήταν ξεκάθαρο πως πρόθεσή μας δεν ήταν δύο πράγματα: πρώτον, ένα ακόμη εξευγενισμένο σκευοφυλάκιο, και δεύτερον ένα μουσείο αρχαιολογικού χαρακτήρα.

Εξαρχής τέθηκαν οι στόχοι του μουσείου της μονής, με απόλυτο σεβασμό στον ρόλο ενός τέτοιου χώρου που είναι πρωτίστως εκπαιδευτικός. Το μουσείο θα έπρεπε να

απευθύνεται σε όλους τους επισκέπτες, χωρίς διακρίσεις και θα έπρεπε να τους δίνει την αίσθηση πως βρίσκονται σε μία ζωντανή, λειτουργική μονή, με αδιάλειπτη παρουσία πέντε και πλέον αιώνων.

Κατά συνέπεια το μουσείο όφειλε να εξηγήσει τον ρόλο των εκθεμάτων του όχι ως έργων τέχνης, αλλά τη χρήση τους ως λειτουργικών, εκκλησιαστικών αντικειμένων. Η αντίληψη αυτή οδηγούσε κατ' επέκταση στην ανάγκη να θιγούν ορισμένα ζητήματα της ορθόδοξου πίστεως και παραδόσεως, αλλά και του ορθόδοξου μοναχισμού με έμφαση σε αυτόν που αναπτύχθηκε στον χώρο των Μετεώρων. Τέλος, το Μουσείο έπρεπε να διηγηθεί την ιστορία της Μονής Βαρλαάμ και των άλλων μονών της λιθόπολης των Μετεώρων.

Στη μουσειολογική μελέτη που ακολούθησε καταβλήθηκε προσπάθεια να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι μέσα από τις συλλογές της μονής, αλλά και βάσει του εποπτικού υλικού που θα κατασκευαζόταν καθώς και από τα κείμενα που θα συνόδευαν συνοδικά την έκθεση. Στο τελευταίο στάδιο των μελετών, η μουσειογραφική μελέτη έθεσε ως στόχο τη σύγχρονη σχεδίαση βιτρινών, μουσειακών κατασκευών και γραφιστικής επιμέλειας σε πλήρη αρμονία με το εξαιρετικό και μοναδικό, όσον αφορά στην αρχιτεκτονική του, κτίριο που στεγάζει το Μουσείο. Ιδιαίτερη προσπάθεια καταβλήθηκε μάλιστα στη «σκηνογραφική» - φυσική παρουσίαση των εκθεμάτων, όπου αυτό ήταν δυνατόν αλλά και όπου αυτό εξυπηρετούσε τη μουσειολογική μελέτη.

ΕΛΕΝΗ ΜΠΑΛΑΜΩΤΗ

Αρχαιολόγος, MSc

**«Η παράσταση ΕΠΙ ΣΟΙ ΧΑΙΠΕΙ,
ένα μοναστηριακό εικονογραφικό θέμα στον μονόχωρο ναό
της Αγίας Παρασκευής Ανθούσας Καλαμπάκας»**

Η ανακοίνωση θα επικεντρωθεί στο εικονογραφικό θέμα «ΕΠΙ ΣΟΙ ΧΑΙΠΕΙ» στον μονόχωρο ναό της Αγίας Παρασκευής Ανθούσας Καλαμπάκας. Πρόκειται για ένα κυρίως μοναστηριακό εικονογραφικό θέμα και θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε πώς ο λαϊκός ζωγράφος του ναού απεικονίζει το θέμα σε έναν μικρό ορεινό επαρχιακό ναό.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΒΛΑΧΑΒΑ

Αρχιτέκτων Μηχανικός, MSc

«Ο ναός των Αγίων Αναργύρων στο Βαρούσι Τρικάλων»

Ο ναός των Αγίων Αναργύρων (Κοσμά και Δαμιανού), στη συνοικία Βαρούσι, βρίσκεται ΝΑ του κάστρου της πόλης των Τρικάλων, είναι κτισμένος σε υπερυψωμένο ευρύχωρο πλάτωμα και αποτελεί έναν από τους δέκα ναούς που διέθετε κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας η αμιγώς χριστιανική συνοικία Βαρούσι. Είναι άγνωστο πότε ανηγέρθη, αλλά σύμφωνα με επιγραφή στο υπέρθυρο της βόρειας εισόδου «ανακαινίσθη εκ βάθρων και ιστορήθη» το 1575.

Στον ναό έχουν γίνει σημαντικές επεμβάσεις. Το αρχικό κτίσμα, του 1575, ήταν μονόχωρο με δίρριχτη στέγη και τρίπλευρη κόγχη στα ανατολικά. Σε επόμενη περίοδο το κτίσμα άλλαξε μορφή, καθώς οι τοίχοι του υπερυψώθηκαν και ο ναός καλύφθηκε με μία επιμήκη καμάρα. Το δυτικό τμήμα του ναού (νάρθηκας) είναι επίσης αποτέλεσμα μεταγενέστερης επέμβασης - επιμήκυνσης, πιθανόν λίγο πριν από το 1627, οπότε και χρονολογούνται οι τοιχογραφίες του σύμφωνα με επιγραφή ιστόρησης. Βόρεια και νότια του ναού, αρχικά

υπήρχαν στοές, οι οποίες έχουν κλειστεί με τοιχοποιία έτσι ώστε ο ναός εξωτερικά σήμερα να δίνει την εντύπωση τρίκλιτης βασιλικής με υπερυψωμένο το μεσαίο κλίτος.

Εσωτερικά ο ναός κοσμεύεται με τοιχογραφίες από τις οποίες αυτές του κυρίως ναού χρονολογούνται στο 1575 ενώ οι αντίστοιχες του νάρθηκα στο 1627. Ενδιαφέρουσες, με την έννοια της ιστορικής αναφοράς, είναι οι παραστάσεις των επισκόπων Λαρίσης που εικονίζονται στον νάρθηκα του ναού. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο του ναού και οι εικόνες του χρονολογούνται στον 17ο αιώνα.

ANNA ΣΕΜΕΡΤΖΙΔΟΥ - ΕΛΕΝΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Συντηρήτριες έργων τέχνης και αρχαιοτήτων ΕΦΑ Τρικάλων

«Ο χαλκός στο αρχαίο νόμισμα.

Προβλήματα διάβρωσης και η αντιμετώπισή τους - Χαρακτηριστικές περιπτώσεις από ανασκαφικές θέσεις και έργα στην ευρύτερη περιοχή του Νομού Τρικάλων»

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά στην παρουσίαση τόσο των προβλημάτων διάβρωσης που εμφανίζουν τα χάλκινα νομίσματα προερχόμενα από ανασκαφικό περιβάλλον, όσο και στην περιγραφή του συνόλου των εργασιών για την ανάσχεση και την αποκατάσταση των φθορών τους από τον συντηρητή. Οι περιπτώσεις που επιλέχθηκαν από ένα ευρύτερο σύνολο συντηρημένων νομισμάτων κρίθηκαν ως οι πλέον αντιπροσωπευτικές. Η συντήρηση των νομισμάτων που παρουσιάζονται πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο της ΕΦΑ Τρικάλων και αφορά σε αντικείμενα προερχόμενα από διάφορες θέσεις ανασκαφικής έρευνας στην ευρύτερη περιοχή του Νομού Τρικάλων, αρμοδιότητας της ΕΦΑ Τρικάλων.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΝΤΑΦΗ

Αρχαιολόγος, δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας

«Ένα βυζαντινό θωράκιο στον μεταβυζαντινό ναό της Αγίας Παρασκευής στο Φλαμούλι του Δήμου Τρικκαίων»

Ο ναός της Αγίας Παρασκευής βρίσκεται στη συνοικία Φλαμούλι του Δήμου Τρικκαίων. Πρόκειται για μεγάλη τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με προστώο, η οποία στο εσωτερικό φέρει τοιχογραφικό διάκοσμο, έργο Χιοναδιδών ζωγράφων, που βάσει επιγραφής χρονολογείται στα 1817, και πλούσια διακοσμημένο τέμπλο. Η εκκλησία τόσο στο παρελθόν όσο και σήμερα αποτελεί και τον κοιμητηριακό ναό του οικισμού. Σε πρόσφατες εργασίες για την αποκατάσταση του μνημείου, εντοπίστηκαν στον ναό αρκετά εντοιχισμένα αρχιτεκτονικά μέλη σε β' χρήση. Ανάμεσα σε αυτά ξεχωρίζει τμήμα ανάγλυφης μαρμάρινης πλάκας, που βρισκόταν εντοιχισμένη στο ΝΑ πρόσκτισμα του ναού. Στην ανάγλυφη όψη της απεικονίζεται ραβδωτός κίονας με τμήμα τόξου ανάμεσα σε σταυρούς επάνω σε βαθμίδες και βλαστός, ενώ στα διάκενα διακρίνονται δύο εγχάρακτες επιγραφές και τμήμα τρίτης. Το ανάγλυφο χρονολογείται στη μέση βυζαντινή περίοδο, συμπέρασμα στο οποίο οδηγούμαστε από τα επί μέρους μορφολογικά στοιχεία του θραύσματος, με αρκετά παράλληλα στη Θεσσαλονίκη και αλλού. Τα χαρακτηριστικά του ανάγλυφου αλλά και οι επιγραφές υποδεικνύουν την αρχική, πλήρη μορφή του αλλά προσφέρουν και στοιχεία για την διαχρονική χρήση του χώρου και για την ιστορία της περιοχής.

ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ ΓΚΕΚΑΣ
 Συντηρητής έργων τέχνης, MSc

**«Η συντήρηση ενός άγνωστου συνόλου τριών δεσποτικών εικόνων του 18ου αι.
 από τον ιερό ναό του Αγίου Χαραλάμπους Ριζαριού»**

Αντικείμενο της παρουσίασης αποτελούν οι τρεις δεσποτικές εικόνες που κοσμούσαν το παλαιό τέμπλο του ιερού ναού του Αγίου Χαραλάμπους στο Ριζαριό Τρικάλων, όπου παρουσιάζονται για πρώτη φορά ως ένα ενιαίο και ενδιαφέρον σύνολο μετά την ολοκλήρωση της συντήρησής τους. Πρόκειται για τις εικόνες: α) του Χριστού, με την επωνυμία «Ο Σωτήρ του Κόσμου», β) της Βρεφοκρατούσας Παναγίας Οδηγήτριας και γ) του Αγίου Χαραλάμπους με σκηνές του βίου του. Και οι τρεις εικόνες, παρά τις φθορές και τις σποραδικές επεμβάσεις που έχουν δεχθεί κατά καιρούς, σώζονται σε αρκετά καλή κατάσταση.

Μετά από την συντήρηση και τον καθαρισμό του οξειδωμένου βερνικιού και των αυθαίρετων επιζωγραφίσεων, αποκαλύφθηκαν τόσο η αφαιρεματική επιγραφή, στην εικόνα του Αγίου Χαραλάμπους, όσο και η ακριβής χρονολογία τους κατά το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα, αναδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο τρία αξιόλογα δείγματα της καλλιτεχνικής παραγωγής στην περιοχή, κατά την μεταβυζαντινή περίοδο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας, διευθυντής Εφορείας Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας

**«Ο κύκλος των ομαδικών και ατομικών τιμωριών
 σε παραστάσεις Δευτέρας Παρουσίας
 στη Δυτική Θεσσαλία κατά τον 16ο και 17ο αι.»**

Στη Δυτική Θεσσαλία, που περιλαμβάνει τις περιοχές Τρικάλων και Καρδίτσας, έχουν καταγραφεί μέχρι τώρα περίπου δεκαπέντε παραστάσεις Δευτέρας Παρουσίας κατά τον 16ο και 17ο αιώνα. Σε πάνω από τις μισές από αυτές συναντούμε κύκλο ομαδικών ή ατομικών τιμωριών, που αποτελούν λεπτομέρεια της κόλασης, η οποία συνιστά οργανικό τμήμα της Δευτέρας Παρουσίας. Οι περισσότεροι ναοί εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή των Τρικάλων και της Καλαμπάκας, όπου άλλωστε βρίσκονται τα Μετέωρα. Κατά τον 16ο αιώνα κυρίαρχη είναι η παρουσία εκπροσώπων της Κρητικής σχολής, που αγιογραφούν αρκετούς ναούς στην περιοχή. Οι ζωγράφοι αυτοί δημιουργούν νέους τύπους, ως προς την απεικόνιση των ατομικών κυρίως τιμωριών, που εναρμονίζονται με το μοναστικό περιβάλλον, στο οποίο καλούνται να εργαστούν. Η ιστόρηση των αμαρτωλών γίνεται κατά συνέπεια με πιο συγκρατημένο τρόπο και όχι με τον ωμό ρεαλισμό, που γνωρίζουμε από παραδείγματα της βυζαντινής περιόδου. Παράλληλα, όμως, υπάρχουν και περιπτώσεις, κατά τις οποίες ακολουθείται η παλαιότερη εικονογραφική παράδοση, ιδιαίτερα της παλαιολόγιας Μακεδονίας, όπου κυριαρχούν οι σκληρές τιμωρίες και η γύμνια των αμαρτωλών. Την παράδοση της Κρητικής σχολής ακολουθούν λίγοι ζωγράφοι και κατά τον 17ο αιώνα, αλλά τον ίδιο αιώνα οι περισσότεροι ζωγράφοι επανέρχονται στην βυζαντινή παράδοση, σε ένα θέμα άλλωστε που προσφέρεται εκ του περιεχομένου του για εκκοσμίκευση και ελεύθερο σχεδιασμό.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Εκπαιδευτικός, πρόεδρος της Ένωσης Καραγκούνηδων Ν. Τρικάλων

«Οι θρησκευτικές πανηγύρεις στην αντίληψη των κατοίκων της Φανερωμένης Τρικάλων. Εξέλιξη μέσα στον χρόνο»

Από τους αρχαίους χρόνους οι άνθρωποι γιόρταζαν διάφορα γεγονότα, που ήταν σημαντικά για τη ζωή τους, όπως τα Ανθεστήρια προς τιμήν του θεού Διονύσου, τα Ανθεσφόρια προς τιμήν της θεάς Περσεφόνης, τα Αμφιδρόμια για την κάθαρση του τοκετού ή του θανάτου, τα Βοηδρόμια κ.ά. Έτσι καθιερώθηκαν τα πανηγύρια, τα οποία γίνονται μέχρι σήμερα σε διάφορες μορφές και αφιερώνονται συνήθως στη μνήμη των αγίων και της Θεομήτορος Παναγίας μας.

Παλιότερα υπήρχε συρροή μεγάλη στις πανηγύρεις, όπου οι άνθρωποι προγραμματίζαν (τάζονταν) εκ των προτέρων να εκκλησιαστούν και να λάβουν τη χάρη του εκάστοτε αγίου. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που πήγαιναν, προκειμένου να βρουν την υγεία τους και να απαλλαχθούν πιθανόν από κάποια ασθένεια που τους ταλαιπωρούσε. Όλα αυτά πάντα ήταν συνδυασμένα με φαγοπότι και γλέντι ως η βασικότερη ουσιαστικά υπόθεση του δρώμενου. Αυτά τα στοιχεία ήταν αρκετά, ώστε το πανηγύρι του πολιούχου για κάθε κοινότητα να καταστεί σημείο αναφοράς μέσα στον χρόνο. Τα βασικά στοιχεία των πανηγύριων εξακολουθούν να υπάρχουν και σήμερα με μια διαφοροποιημένη μορφή.

ΣΑΒΒΑΤΟ 5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022

ΠΡΩΙ

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: *Ιστορία*

ΜΑΡΙΑ ΤΣΙΟΛΚΑ

Φιλολόγος, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Βυζαντινής Ιστορίας Παν/μίου Ιωαννίνων

«Η κτηματική περιουσία της μονής της Πόρτα Παναγιάς (13ος – 14ος αιώνας)»

Το γνωστό θεσσαλικό μοναστήρι της Πόρτα Παναγιάς κτίστηκε εκ θεμελίων από τον νόθο γιο του δεσπότη της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄ Κομνηνό Δούκα, τον σεβαστοκράτορα Ιωάννη Α΄ Δούκα Κομνηνό Άγγελο κατά το έτος 1283. Το μοναστήρι της Πόρτα Παναγιάς βρισκόταν και βρίσκεται πλησίον του Πορταϊκού ποταμού, νοτιοδυτικά της πόλης των Τρικάλων, απέναντι από τη σημερινή Πύλη (πρώην Πόρτα). Η ονομασία προέρχεται από τη μεγάλη πύλη στα βράχια, η οποία καθιστά εφικτή την είσοδο στην Πίνδο, ενώ εντοπίζεται και η ονομασία Πόρτα Παζάρ εξαιτίας του ετήσιου εμπορικού πανηγυριού που λάμβανε χώρα στον παλιό οικισμό της Πόρτα Παναγιάς. Επιπλέον, στα κείμενα της Βυζαντινής Περιόδου συναντάται ως Μεγάλη Πύλη. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, η μονή χρησίμευε ως ενοριακός ναός και κοιμητήριο των κατοίκων της περιοχής. Δυστυχώς, με την πάροδο του χρόνου ο ναός καταστράφηκε και τα κτήματά του μοιράστηκαν στους κατοίκους της Πόρτας, ενώ κατά το 1843 μέσω πατριαρ-

χικού σιγίλλιου η μονή περιήλθε μαζί με τα βιβλία και τα ιερά σκεύη στη δικαιοδοσία της Ιεράς Μονής του Δουσίκου.

Η μονή της Πόρτα Παναγιάς έφερε σημαντική περιουσία τόσο σε ιερά κειμήλια όσο και σε κτήματα σε πολλές περιοχές της Θεσσαλίας. Η περιουσία της μονής επικυρώθηκε μέσα από επίσημα έγγραφα. Η πρώτη επικύρωση έλαβε χώρα στα χρόνια του αυτοκράτορα Ανδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου πριν από το 1288, ενώ το 1336 ο Ανδρόνικος Γ΄ Παλαιολόγος ανανέωσε το προγενέστερο χρυσόβουλλο. Περαιτέρω, το ορκωμτικό γράμμα του Μιχαήλ Γαβριηλόπουλου το 1342, το συνοδικό γράμμα του μητροπολίτη Λαρίσης Νείλου τον Νοέμβριο του 1381, η απόφαση της επαρχιακής Συνόδου των Ζαβλαντίων το 1382, καθώς και το πατριαρχικό σιγίλλιο του Αντωνίου Δ΄ το 1393, αποτελούν απαραίτητα εργαλεία για την εξέταση της περιουσίας του μοναστηριού.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ

Αρχαιολόγος, δρ Χωροταξίας - Πολεοδομίας

«Η ακίνητη περιουσία των εκκλησιών Τρίκκης και Σταγών κατά τον 18ο και 19ο αι. σύμφωνα με τις καταγραφές στον Κώδικα Τρίκκης (ΕΒΕ, αρ. 1471)»

Στην παρούσα ανακοίνωση το ενδιαφέρον εστιάζεται στην ακίνητη περιουσία των εκκλησιών της Μητροπόλεως Τρίκκης με άξονα την απογραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας κατά το 1816. Η εκκλησία διατήρησε την περιουσία της στο μεγαλύτερο μέρος κατά τον 18ο αι. και έως τις αρχές του 19ου αι. με ειδικές επίσημες πράξεις που επικύρωναν προϋπάρχουσες κτήσεις και αποτέλεσε έναν σημαντικό οικονομικό παράγοντα στο πλαίσιο του οθωμανικού κοινωνικοοικονομικού σχηματισμού. Το μέγεθος και το είδος της ακίνητης περιουσίας είναι ενδεικτικά της επιρροής που ασκούσε στην τοπική κοινωνία και οικονομία μέσω της κατοχής και ελέγχου ενός μεγάλου αριθμού εργαστηρίων και αμπελιών. Συχνά ήταν όμως τα φαινόμενα κακοδιαχείρισης της περιουσίας και αδυναμίας προσαρμογής στα νέα οικονομικά δεδομένα, οι αρπαγές και οι καταπατήσεις, που είχαν ως αποτέλεσμα την οικονομική κατάρρευση και την δυσπραγία. Παρουσιάζεται η οικονομική ευρωστία ή αδυναμία των Χριστιανών της πόλης των Τρικάλων, εμφανίζονται οικονομικές συμπεριφορές και νοοτροπίες (αφιερώσεις, δωρεές). Παράλληλα, αναδεικνύονται οι σχέσεις πόλης - υπαίθρου, καθώς η Μητρόπολη κατέχει ακίνητη περιουσία και πέραν των ορίων του αστικού ιστού των Τρικάλων στην ευρύτερη περιφέρεια.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΒΑΜΒΑΚΙΔΟΥ

Καθηγήτρια Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας ΑΠΘ

«Η συμβολή των Τρικαλινών στο 1821, από τις τοπικότητες στην εθνικότητα»

Η δημόσια ιστορία με τις επετείους και τις εθνικές εορτές, με τον δημόσιο λόγο που παράγεται στα ΜΜΕ, στη φιλική αφήγηση, στα υπαίθρια γλυπτά, στα οδονύμια, στη δημοτική μουσική, λειτουργεί παράλληλα με τη σχολική και ακαδημαϊκή ιστορία, με τα σχολικά εγχειρίδια και τις ιστορικές έρευνες που αναζητούν τις πηγές και τις μαρτυρίες, τα ίχνη για τα ιστορικά γεγονότα. Στο πεδίο της ιστοριογράφησης του 21ου αιώνα, αποδεχόμαστε την αξία όλων των αφηγημάτων, αλλά κυρίως εμπιστευόμαστε την αντικειμενικότητα των πηγών και των μαρτυριών, γραπτών, οπτικών, ηχητικών, απτικών, υστερόχρονων και σύγχρονων με τους αγώνες που μελετούμε. Ο εθνικός αγώ-

νας του 1821 εντάσσεται στις ευρωπαϊκές και διεθνείς επαναστάσεις, στα κινήματα και στις πολιτικές και οικονομικές αλλαγές του 18ου - 19ου αιώνα.

Ο εθνικός αγώνας του 1821 δομήθηκε στο πεδίο των ευρωπαϊκών ιδεολογικών και επαναστατικών αγώνων και για να ολοκληρωθεί προηγήθησαν πολλαπλές τοπικές οικονομικές και αντιστασιακές εξεγέρσεις και αντιστάσεις. Έτσι προβάλλουμε στη σύγχρονη ιστορική μελέτη μας την αξία και την αναγκαιότητα της τοπικότητας - γεωγραφικά και πολιτισμικά - ώστε να διαμορφωθεί και να αναδειχθεί η εθνικότητα ως ιδεολογία και ταυτότητα. Οι αγωνιστές και οι αγωνίστριες, όπως και οι λόγιοι κάθε τόπου, πολεμούσαν για την οικονομική, θρησκευτική και ιδεολογική/εθνική ταυτότητα τόσο τοπικά με μυστικές κινήσεις, αλλά και μετακινούμενοι/ες σε άλλες περιοχές συνωμοτικά και ενισχυτικά των πολλαπλών παράλληλων εξεγέρσεων στα Βαλκάνια και στην νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Διαβάζουμε στις ενθυμήσεις πως το ανυπότακτο πολλών Θεσσαλών έγινε αιτία να ανδρωθεί το κίνημα του κλεφταρματολισμού στα βουνά της περιοχής, στα οποία αναφέρεται ότι δρούσε και ο Μείντάνης, στις τελευταίες δεκαετίες του 17ου αιώνα, καθώς συνελήφθη στο Γαρδίκι του Ασπροποτάμου. Ο αριθμός των Θεσσαλών κλεφταρματολών είναι πολύ μεγάλος. Η συμμετοχή των Θεσσαλών στα Ορλωφικά επιβεβαιώνεται από τις βιαιότητες των Τουρκαλβανών στα Τρίκαλα και στη Λάρισα, κυρίως, όπως μας πληροφορούν οι ενθυμήσεις της εποχής. Χιλιάδες Τρικαλινοί και Λαρισαίοι δολοφονήθηκαν και εκατοντάδες σπίτια λεηλατήθηκαν και πυρπολήθηκαν.

Τα γεγονότα και η ανάλυσή τους μάς οδηγούν στην έρευνα των πηγών και στην διεπιστημονική πρόσληψή τους. Στην περιοχή των Τρικάλων η επανάσταση εκδηλώθηκε στις 5 Ιουλίου 1821, με πρωτεργάτη τον αρματολό Νικολό Στουρνάρη. Στα γεγονότα που σημειώθηκαν στην Πύλη, οι οθωμανικές δυνάμεις των Τρικάλων, οι οποίες στράφηκαν εναντίον των επαναστατών, ήταν πολύ μεγαλύτερες με αποτέλεσμα να ηττηθούν οι επαναστάτες και να αποτραβηχτούν στα ορεινά χωριά του Ασπροποτάμου, όπου σημειώθηκαν επίσης μάχες με τους Οθωμανούς των Τρικάλων. Στα ΓΑΚ και στο Αρχείο των Αγωνιστών της ΕΒΕ υπάρχουν κατάλογοι με τα ονόματα πολλών Θεσσαλών αγωνιστών, οι οποίοι μέχρι το 1865 ζητούσαν οικονομική αρωγή από το κράτος, προκειμένου να μην μετατραπούν σε επαίτες.

Το κίνημα/ρεύμα του εθνισμού άλλαξε τον χάρτη της Ευρώπης με τις κινητοποιήσεις των λαών και συνέχισε να παίζει τον ρόλο του και στον 20ό αιώνα και εξακολουθεί στον 21ο αιώνα. Ο εθνισμός δομήθηκε από τους λαούς, που ζούσαν μέσα σε αυτοκρατορίες για να χειραφετηθούν και να απομακρυνθούν από τις αυτοκρατορίες αυτές, που ήξεραν ότι πρόκειται να συγκρουστούν με αυτές. Δεν είναι απλό ένας μικρός λαός να συγκρουστεί με μια αυτοκρατορία, Για να ενεργοποιηθούν οι λαοί, έπρεπε να κατασκευάσουν την αυτοπεποίθηση και την ταυτότητά τους και γι' αυτό οι λόγιοι αναζήτησαν υλικό στην ιστορία και στη λαογραφία. Μέσα στις αποικίες και στις αυτοκρατορίες οι λαοί ζούσαν σε μεγάλα υπερεθνικά σχήματα και έτσι η εθνική ταυτότητα δεν ήταν διαμορφωμένη για όλους. Έτσι αναπτύχθηκε η επιστήμη της Ιστορίας, την οποία υποστηρίζουμε, για να αναδείξουμε τον ρόλο της τοπικής ιστορίας των Τρικάλων.

ΕΛΕΝΗ ΚΕΚΡΟΠΟΥΛΟΥ

Συγγραφέας, εκδότρια

«Τα Τρίκαλα στη μετάβασή τους από το Οθωμανικό παρελθόν στον εικοστό αιώνα»

Με την απελευθέρωση της Θεσσαλίας από τους Τούρκους και την προσάρτησή της στο Ελληνικό κράτος, αρχίζει η σταδιακή μετάβαση της πόλης των Τρικάλων, από

μια πόλη οθωμανική με πλήθος τζαμιών σε μια πόλη που θα διεκδικήσει περίοπτη θέση στον χάρτη της νέας Ελλάδας στον αιώνα που έρχεται. Μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα, χάρη στους φιλοπρόδους κατοίκους της, αλλά και στους Ρωμιούς Οθωμανούς μεγιστάνες και τραπεζίτες, που θέλουν να επενδύσουν στα εύφορα εδάφη της, ήδη μετά το 1876 (όταν συντελείται το μεγάλο οικονομικό κραχ στην Οθωμανική Αυτοκρατορία) η μεταμόρφωση που συντελείται, είναι θεαματική. Πολεοδομιο καταφθάνουν από την Αθήνα (σύμφωνα με την πολιτική Τρικούπη) για να χαράξουν την ρυμοτομία της νέας πόλης. Τραπεζίτες, όπως ο Συγγρός, ανοίγουν εκεί κατάστημα της Τράπεζας Κωνσταντινουπόλεως (ο ίδιος, άλλωστε, είχε την εκμετάλλευση του σαντζακίου των Τρικάλων, ως εγγύηση για δάνεια που παρείχε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία). Τα Τρίκαλα γίνονται η πιο σημαντική πόλη της Θεσσαλίας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Γεωπόνος - εκπαιδευτικός, ερευνητής

***«Ανέκδοτα έγγραφα, νεότευκτοι χάρτες και σπάνιες φωτογραφίες
από την γερμανική εκκαθαριστική επιχείρηση ‘Πάνθηρας’
στην περιοχή της Πίνδου»***

Ο θεματικός καμβάς της εισήγησης οριοθετείται από τα γεγονότα της μεγαλύτερης εκκαθαριστικής επιχείρησης των γερμανικών στρατευμάτων κατοχής της πατρίδας μας εναντίον των οικισμών της Πίνδου, που ανήκουν σήμερα διοικητικά στον νομό Τρικάλων. Η συνέχιση της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στα αρχεία του Γερμανικού Στρατού στη Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού (ΔΙΣ) αποκάλυψε νέα ντοκουμέντα που σχετίζονται τόσο με τους πρωταγωνιστές της επιχείρησης, που είχε την κωδική ονομασία «Πάνθηρας», όσο και με την εξέλιξή της. Θα παρουσιαστούν επίσης οι επιπτώσεις, που η επιχείρηση είχε στους ντόπιους πληθυσμούς. Στην ιστορική έρευνα των τελευταίων ετών έχει προστεθεί ένα πολύ ισχυρό εργαλείο, το διαδίκτυο, το οποίο προσφέρεται στον σύγχρονο ιστορικό ερευνητή ως μοναδικό συμπλήρωμα των κλασικών πηγών. Η περιήγηση στο διαδίκτυο έφερε στο φως νέες πληροφορίες, οι οποίες αποσαφηνίζουν και συμπληρώνουν ουσιαστικές πτυχές της επιχείρησης «Πάνθηρας» προσθέτοντας επίσης ανέκδοτο μέχρι σήμερα φωτογραφικό υλικό. Στην παρουσίαση θα παρατεθούν τα νέα αυτά ιστορικά στοιχεία συνοδευόμενα με οπτικό υλικό, όπως και επικαιροποιημένους χάρτες της επιχείρησης, που καλύπτουν ολόκληρο το δυτικό τμήμα του νομού μας.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΗΜΑΣ

Φιλολόγος, δρ Ιστορίας Εκπαιδύσεως Παν/μίου Αθηνών

***«Η οθωμανική απογραφή του 1454/55 σε έντεκα οικισμούς
στα ανατολικά του Κόζιακα: πληθυσμός, παραγωγή, φόροι, ονόματα κατοίκων»***

Οι Οθωμανοί αμέσως μετά την κατάκτηση των εδαφών της Θεσσαλίας προέβησαν στην καταγραφή αφ' ενός μεν του παραγωγικού πληθυσμού των πόλεων και των χωριών της αφ' ετέρου δε και των παραγομένων προϊόντων τους με το ποσόν των αναλογούντων φόρων. Το ίδιο βεβαίως έκαναν για τους περιλαμβανόμενους στην παρούσα μελέτη οικισμούς που βρίσκονται δυτικά των Τρικάλων, στις πλαγιές και τα ριζά του βουνού Κόζιακας (Κερκέτιον όρος).

Μέσα από αυτές τις αναλυτικές καταγραφές, που δημοσιεύονται πρώτη φορά στα ελληνικά, πληροφορούμαστε: 1) τον αριθμό και τα ονόματα των Ελλήνων κατοίκων των εν λόγω έντεκα οικισμών, 2) τα εκτρεφόμενα ζώα, ήτοι πρόβατα και χοίροι, αλλά και μελίτσια, 3) τα παραγόμενα τότε σ' αυτούς γεωργικά προϊόντα (σιτάρι, κριθάρι, βαμβάκι, λινάρι, σουσάμι, κανναβούρι, μποστανικά (λαχανικά), σταφύλια και κρασί, κρόκος, καρύδια, κάστανα, κεράσια και διάφορα άλλα φρούτα), 4) σηροτροφία, 5) τους νερόμυλους και τα μαντάνια.

Παρατηρούμε ακόμα ότι είχε επιβληθεί και ένας ειδικός «φόρος εγκληματιών και γάμων», ο οποίος επιβάλλεται με ενιαία φορολογία. Με τον φόρο αυτόν φορολογούνταν όλοι οικισμοί, εκτός από τα Λεσιανά και το Ξυλοπάροικο. Επίσης υπήρχε και η *σπέντζα*, η οποία ήταν χρηματικός φόρος που εισέπρατταν οι σπαχήδες από τους εγκατεστημένους στα φεούδά τους Χριστιανούς χωρικούς και ο οποίος ήταν ανάλογος με την έκταση και την ποιότητα του καλλιεργούμενου εδάφους αλλά και την οικογενειακή κατάσταση του φορολογούμενου. Τον μεγαλύτερο φόρο της *σπέντζας* πλήρωναν η Μεγάλη Πόρτα, η Λεπενίτσα, ο Βιτουμάς, ενώ εξαιρούνταν το Γενέσι, τα Λεσιανά και η Χουτιάνα.

Ως προς τον πληθυσμό των αναφερομένων οικισμών, όπως αυτός συνάγεται από τον αριθμό των φορολογουμένων στο καθένα από αυτά, διαπιστώνουμε ότι, σε σύγκριση με τον σημερινό, αλλά και από το 1881 και εξής, έχουν σημειωθεί σημαντικές αυξομειώσεις. Το 1454/55 η Μεγάλη Πόρτα (σημ. Πόρτα Παναγιά) προηγείται με διαφορά των υπολοίπων οικισμών (129 φορολογούμενοι), στη δεύτερη θέση είναι η Λεπενίτσα (σημ. Πιαλεία) με 97 φορολ., στην τρίτη ο Βιτουμάς με 82 φορολ., στην 4η το Γοργόγυρι με 70 φορολ., και ακολουθούν: 5ος ο Πρόδρομος με 58 φορολ., στην 6η θέση το Ξυλοπάροικο με 49 φορολ., στην 7η θέση η Πρεβέντα (σημ. Διάβα) με 46 φορολ., 8α τα Λεσιανά (σημ. Φιλύρα) με 55 φορολ., 9ο το Γενέσι με 24 φορολ., στην 10η το Νικλίτσι με 13 φορολ. και στην 11η (τελευταία) θέση η Χουτιάνα (σήμ. διαλυμένος οικισμός) με 8 φορολ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΖΑΣ

Φιλολόγος, δρ ΔΠΘ

***«Ο νομός Τρικάλων τα πρώτα χρόνια της προσάρτησης της Θεσσαλίας
στο Ελληνικό κράτος»***

Η προσάρτηση της Θεσσαλίας και μέρους της Ηπείρου το 1881 πρόσθεσε στο Ελληνικό Βασίλειο έκταση 13.395 τετραγωνικών χιλιομέτρων και πληθυσμό 299.677 κατοίκων. Το νεοαποκτηθέν έδαφος χωρίστηκε σε τρεις νομούς, Άρτας, Λαρίσης και Τρικάλων. Ο νομός Τρικάλων ήταν ο πολυπληθέστερος νομός μετά από αυτόν της Λαρίσης και περιλάμβανε τρεις επαρχίες: των Τρικάλων, της Καλαμπάκας και της Καρδίτσας. Η πρώτη απογραφή, που έγινε αμέσως μετά την προσάρτηση των δύο νέων χωρών, μας παρέχει πολύτιμα στοιχεία τόσο για τα πληθυσμιακά δεδομένα όσο και για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση, στην οποία βρίσκονταν οι κάτοικοί τους.

Η εργασία αυτή περιγράφει τα σύνορα, όπως διαμορφώθηκαν με τη Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης του 1881 με εστίαση στον νομό Τρικάλων, και καταγράφει τις οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων του με βάση τις δηλώσεις των επαγγελματιών τους στην απογραφή του 1881. Επιπροσθέτως, μέσα από άλλες πηγές και μελέτες, παρουσιάζεται η κοινωνικοοικονομική κατάσταση των κατοίκων του νομού Τρικάλων κατά τα τέλη του 19ου αιώνα.

ΜΑΡΙΑ - ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΜΕΛΕΤΗ

Ιστορικός, ΜΑ Ιστορίας ΕΚΠΑ και Πανεπιστημίου Σόφιας, υποψ. διδάκτωρ

«Ο θάνατος του Άρη Βελουχιώτη: συμβολισμοί σε μια αδυσώπητη εποχή»

Μέσα σε μια ταραγμένη περίοδο για την Ελλάδα, όπως αυτή του εμφυλίου πολέμου, με την κορύφωση των πολιτικών παθών, συναντούμε ξανά πρακτικές που εφαρμόζονται στους ληστές του 19ου αιώνα. Με αφορμή την αυτοκτονία του Άρη Βελουχιώτη, τον αποκεφαλισμό του και την περιφορά της κεφαλής του, από τον Σωτήρη Δράκο, προκειμένου ο τελευταίος να τύχει ευνοϊκής μεταχείρισης από τις κρατικές αρχές, συναντούμε πρακτικές που θυμίζουν τα «καπάκια» της προεπαναστατικής και επαναστατικής περιόδου, αλλά και εκείνες απέναντι στους ληστές κατά τον 19ο αιώνα. Στην παρούσα ανακοίνωση θα εστιάσουμε στο τελευταίο αυτό φαινόμενο, δηλαδή στην επιβίωση συμπεριφορών και πρακτικών της ληστοκρατίας στην ελληνική επαρχία κατά τη δεκαετία του 1940.

ΣΑΒΒΑΤΟ 5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022

ΑΠΟΓΕΥΜΑ

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: *Ιστορία, Αρχαιολογία*

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΔΕΛΗΚΑΡΗ

Αναπλ. καθηγήτρια Ιστορίας - Αρχαιολογίας ΑΠΘ

«Σλαβικές επιδράσεις στην περιοχή των Τρικάλων. Η περίπτωση των τοπωνυμίων»

Στην περιοχή των Τρικάλων, όπως και σε πολλές άλλες περιοχές του ελλαδικού χώρου υπήρξαν εγκαταστάσεις σλαβικών πληθυσμών κατά τον Μεσαίωνα. Η εμφάνιση αρχαίων σλαβικών τοπωνυμίων, μικροτοπωνυμίων, υδρωνυμίων και ορειωνυμίων αποτελεί, ανάμεσα σε άλλα, αδιάψευστο μάρτυρα γι' αυτό. Κατά την περίοδο της Σερβοκρατίας στη Θεσσαλία ενδέχεται μάλιστα να αυξήθηκε ο αριθμός τους. Μία πρώτη καταγραφή των σλαβικών τοπωνυμίων αυτών είχε επιχειρήσει ο Max Vasmer στο πλαίσιο του βιβλίου του *Die Slaven in Griechenland*, Berlin 1941. Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζονται και ετυμολογούνται ορισμένα χαρακτηριστικά σλαβικά γεωγραφικά ονόματα.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ

Δικηγόρος, ιστορικός, MSc Ιστορίας της Εκπ/σης

«Οι Διαθήκες στην περιοχή Τρικάλων την περίοδο 1697-1758, σύμφωνα με τον Α΄ Κώδικα Τρίκκης»

Κατά την διάρκεια της τουρκοκρατίας οι οικογενειακές και κληρονομικές σχέσεις των υποδούλων Ελλήνων ρυθμίζονταν από το βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο, όπως αυτό αποτυπώνεται στο *Corpus Juris civilis* του Ιουστινιανού, στα *Βασιλικά* του Λέοντος

ΣΤ' του Σοφού και στις μετέπειτα νεαρές των βυζαντινών αυτοκρατόρων. Η κυριότερη νεαρά που σχετίζεται με το οικογενειακό και κληρονομικό δίκαιο εκδόθηκε στη μεσοβυζαντινή περίοδο (1086) από τον Αλέξιο Α΄ Κομνηνό, σύμφωνα με την οποία η αρμοδιότητα εκδίκασης των ως άνω διαφορών ανετέθη στα εκκλησιαστικά δικαστήρια. Η αρμοδιότητα αυτή της Εκκλησίας παρέμεινε αμετάβλητη όχι μόνο καθ' όλη την υπόλοιπη βυζαντινή περίοδο, αλλά συνεχίσθηκε και επί τουρκοκρατίας δυνάμει των προνομίων που παραχωρήθηκαν στον Πατριάρχη. Επειδή ήδη από την υστεροβυζαντινή περίοδο οι παραπάνω ογκώδεις βυζαντινές κωδικοποιήσεις ήταν αρκετά σπάνιες ή και ανύπαρκτες, ισχύον δίκαιο κατά την τουρκοκρατία ήταν οι συνόψεις νόμων και κανόνων του νομοφύλακος και καθολικού κριτού Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνου Αρμενοπούλου (14ος αι.), δηλαδή η Εξάβιβλος και η Επιτομή κανόνων.

Όσον αφορά στο κληρονομικό δίκαιο, στον Α΄ Κώδικα Τρίκκης περιέχονται πέντε κείμενα με αντικείμενο τις Διαθήκες που ανήκουν στην περίοδο 1697-1758. Προηγείται ένα συνοδικό γράμμα (1697) της μητροπολιτικής συνόδου υπό την προεδρία του μητροπολίτη Λαρίσης-Τρίκκης Παρθενίου (1688-1713). Ο Παρθένιος, αφού διαπίστωσε ότι στην περιφέρειά του δεν τηρείται η νομιμότητα κατά την σύνταξη των διαθηκών, επειδή αρκετοί προσέφευγαν σε άλλες αρχές ή και ιδιώτες για την σύνταξή τους και όχι στην εκκλησιαστική αρχή, με αποτέλεσμα πλην των άλλων να επικρατεί ακαταστασία ακόμη και να χάνονται περιουσίες, επιχείρησε με το συνοδικό γράμμα να επαναφέρει την νομιμότητα. Για τον σκοπό αυτό, απαγορεύθηκε στο εξής η σύνταξη διαθήκης χωρίς την σύμπραξη των εκκλησιαστικών οργάνων και όχι μόνο απειλούνται πλέον εκκλησιαστικές ποινές, αλλά και λογίζεται άκυρη μία τέτοια διαθήκη. Το συνοδικό γράμμα απηχεί διάταξη της Εξαβίβλου, κατά την οποία: «Τότε τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ ἀποτελέσματα λαμβάνουσιν, ὅτε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνεπίψογον ἐσχήκασιν». Ακολουθούν τέσσερα κείμενα διαθηκών, εκ των οποίων τα δύο πρώτα του έτους 1697 μπορούσαν να αποτελούν ενιαίο κείμενο και κατά συνέπεια αποτελούν μία διαθήκη, αφού αναφέρονται στην περιουσία του αυτού διαθέτη που διανεμήθηκε σε δύο πρόσωπα, ενώ τα άλλα δύο ανήκουν στα έτη 1725 και 1758.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι, παρά την ύπαρξη του συνοδικού γράμματος, αυτό μόνο κατ' εξαίρεση τηρήθηκε, αφού για χρονικό διάστημα εξήντα ένα ετών (1697-1758) στον Κώδικα Τρίκκης καταστρώθηκαν μόνον τρεις διαθήκες.

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΗΣ

Ταξίαρχος ε.α.

«Η παρουσία του Ελληνικού Στρατού στον νομό Τρικάλων στα τέλη του 19ου αιώνα μέσα από τις τοπικές εφημερίδες»

Τον Αύγουστο του 1881 ο Ελληνικός Στρατός εισήλθε στη Θεσσαλία από τον Δομοκό και προχώρησε προς την Καρδίτσα, όπου ύψωσε την Ελληνική σημαία. Είναι η πρώτη παρουσία Ελληνικού Στρατού στον Νομό Τρικάλων. Εκτός από την φύλαξη των συνόρων εκτελούσε και καθήκοντα ασφαλείας στην ευρύτερη περιοχή με αποσπάσματα ευζώνων. Η μικρή παρουσία στρατού στην μεθόριο οδήγησε στην μεταστάθμευση στα Τρίκαλα, από τον Αλμυρό, του 16ου Πεζικού Τάγματος, παράλληλα με τις προσπάθειες εξεύρεσης καταλλήλων θέσεων για σταθμούς και στρατώνες. Για πρώτη φορά γιορτάστηκε στα Τρίκαλα η εθνική γιορτή της Παλιγγενεσίας την 25η Μαρτίου 1883 με την συμμετοχή του Ελληνικού Στρατού. Επίσης για πρώτη φορά το Υπουργείο Στρατιωτικών κάλεσε για κατάταξη τους υπόχρεους του Νομού και προκάλεσε εντύπωση η προθυμία με την οποία προσέρχονταν κάθε μέρα οι κληρωτοί. Για να συνδράμει στην κα-

τάταξη και εκγύμναση των στρατευσίμων, μεταστάθμευσε από την Λάρισα στην Καρδίτσα το 17ο Πεζικό Τάγμα, του οποίου 4 Υπαξιωματικοί έγιναν δεκτοί κατόπιν εξετάσεων στην ΣΣΥ. Τον Δεκέμβριο του 1883 μεταστάθμευσε το 5ο Ευζωνικό Τάγμα από το Τσιότι στα Τρίκαλα. Αποσπάσματα Ευζώνων διατηρούσαν την ασφάλεια στις μεθορίες της Θεσσαλίας. Στις 27 Απριλίου του 1884 επισκέφθηκε την απελευθερωμένη Θεσσαλία ο Βασιλεύς Γεώργιος Α΄, στον οποίο επιφυλάχθηκε θερμότερη υποδοχή και στο Ζάρκο και στην Καλαμπάκα και στα Τρίκαλα. Ξένοι στρατιωτικοί που επισκέφθηκαν τα Τρίκαλα τον Ιούνιο του 1884 εξέφρασαν την απορία για τον αφοπλισμό και την πλήρη εγκατάλειψη του Φρουρίου, θεωρώντας το κατάλληλη βάση τόσο για άμυνα όσο και για επίθεση. Σημαντική θεωρήθηκε η βοήθεια του διευθυντή της Εταιρείας Σιδηροδρόμων Α. Λεσκάν στην συντήρηση του Στρατού στα Τρίκαλα, στην άμυνα και στην μεταφορά πολεμικού υλικού στη μεθόριο αλλά και στις μετακινήσεις πολιτών από την Καρδίτσα στα Φάρσαλα. Σύμφωνα πάντα με τις εφημερίδες, οι προτροπές για πόλεμο συνεχίζονταν. Τμήματα του 5ου Ευζωνικού Τάγματος μεταστάθμευσαν στη μεθόριο στο Ζάρκο. Όλοι περίμεναν την κήρυξη πολέμου από τον βασιλιά, ενώ οι ξένες δυνάμεις οργάνωσαν και αποκλεισμούς των ελληνικών λιμένων λόγω διαφωνίας με τον υπό συζήτηση πόλεμο. Στην ολιγοήμερη μάχη το 1885 στο βουνό Κούτρα μετά το Ζάρκο η ελληνική δύναμη ηττήθηκε από την τουρκική. Στα φύλλα των επομένων ετών, όσα εκδόθηκαν έως το 1900, γίνονται αναφορές στις εκγυμνάσεις των στρατιωτικών τμημάτων, σε μετακινήσεις τους και σε νέες κατατάξεις κληρωτών.

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ

Φιλόλογος, MSc Ιστορίας Χωρών Χερσονήσου Αίμου

«Ραφαήλ Φελούς: Ο τελευταίος Ραββίνος των Τρικάλων»

Η ανακοίνωση παρακολουθεί μέσα από προφορικές μαρτυρίες, αρχαικό υλικό και δημοσιεύματα εφημερίδων στιγμιότυπα από την ενδιαφέρουσα ζωή του Ραφαήλ Φελούς: από τα πρώτα του χρόνια ως μαθητού στην ένταξή του στο κομμουνιστικό κίνημα και την συμμετοχή του στα γεγονότα της 2ας Φεβρουαρίου 1925· από την φυλάκισή του στην Κέρκυρα ως τον τίτλο του δεύτερου ραβίνου της Ισραηλιτικής Κοινότητας· από την συμβολή του στην ανασυγκρότηση της Κοινότητας μετά την απελευθέρωση των Τρικάλων από τους Γερμανούς έως το πνευματικό του έργο ως μοναδικού πλέον ραβίνου στα Τρίκαλα· από τις εγκάρδιες σχέσεις με τους χριστιανούς της πόλης έως τον περίεργο θάνατό του τον Οκτώβριο του 1973.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΑΜΟΣ

Εκπαιδευτικός, δρ Ιστορικής Εκπαίδευσης ΕΚΠΑ

**«Ιστορική εκπαίδευση μέσω της ελληνικής μουσικής:
Η ‘Μικρά Ασία’ του τρικαλινού συνθέτη Απ. Καλδάρα και του στιχουργού Πυθαγόρα
σε μια διδακτική προσέγγιση, 100 χρόνια από το 1922»**

Στην εργασία αυτή, με αφορμή τη συμπλήρωση 100 χρόνων από το 1922, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο η ελληνική μουσική μπορεί, στο πλαίσιο της πολυτροπικότητας, να συμβάλει στην ιστορική εκπαίδευση σχετικά με τον Μικρασιατικό Ελληνισμό. Σκοπός μας είναι οι μαθητές/ριες να προσεγγίσουν την ιστορική έννοια της προσφυγιάς σε σχέση με την υποδοχή των τότε προσφύγων στα Τρίκαλα.

Συγκεκριμένα, ως παράδειγμα διδακτικής προσέγγισης, χρησιμοποιούνται και συγκρίνονται με κείμενα ιστορικών πέντε από τα έντεκα τραγούδια που περιλαμβάνονται στον δίσκο «Μικρά Ασία» (1972), σε μουσική του Τρικαλινού Απόστολου Καλδάρα και σε στίχους του Πυθαγόρα. Η εκπαιδευτική διαδικασία, σχετικά με τη νεότερη και σύγχρονη ιστορία, απευθύνεται σε μαθητές/ριες Στ' Δημοτικού και Γ' Γυμνασίου. Στους επιμέρους στόχους περιλαμβάνονται: η αισθητική προσέγγιση του έργου, η απόκτηση ιστορικής γνώσης, ιστορικής σκέψης και η συνεργατική μάθηση. Διερευνάται, εάν το μουσικό έργο «Μικρά Ασία» των Καλδάρα - Πυθαγόρα συνδέεται με την ιστορία και ειδικότερα με την έννοια της προσφυγιάς, καθώς επίσης, εάν το συγκεκριμένο έργο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην ιστορική εκπαίδευση και με ποιον τρόπο. Μετά την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου πραγματοποιείται εξαγωγή συμπερασμάτων.

ANDREA BABUIN

Λέκτορας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

**«Η εικόνα της Ψηλάφησης του Θωμά της Μονής Μεταμορφώσεως:
μια νέα προσέγγιση»**

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 ανακαλύφθηκε στο σκευοφυλάκιο της Μονής Μεταμορφώσεως των Μετεώρων μια εικόνα με την Ψηλάφηση του Θωμά, η οποία δημοσιεύθηκε το 1965 από τον Ανδρέα Ξυγγόπουλο. Ο τελευταίος αναγνώρισε μεταξύ των εικονιζόμενων μορφών και αυτές της Μαρίας Αγγελίνας Δούκαινας Παλαιολογίνας και του συζύγου της, Θωμά Preljubović, δεσπότη των Ιωαννίνων. Στην παρούσα ανακοίνωση επιχειρείται μια εκ νέου εξέταση της εικόνας αυτής και προτείνεται, με βάση ιστορικά και αρχαιολογικά τεκμήρια, νέα χρονολόγηση του έργου.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΗΤΡΟΝΑΤΣΙΟΣ

Τεχνικός συντήρησης έργων τέχνης και αρχαιοτήτων (Δ.Ι.Ε.Κ.Β.)

**«Παρουσίαση των επεμβάσεων συντήρησης στο καθολικό των Αγίων Πάντων
της Ι.Μ. Βαρλαάμ, Φράγκος Κατελάνος 1547-1548»**

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν οι εργασίες συντήρησης που έγιναν στο καθολικό των Αγίων Πάντων στην Ι.Μ. Βαρλαάμ Μετεώρων. Η εγκεκριμένη μελέτη του έργου εστιάζεται και προσεγγίζει τον Φράγκο Κατελάνο ως αγιογράφο αλλά και τεχνικά, μέσα από το ζωγραφικό του έργο, εξηγεί τους τρόπους επέμβασης που εφαρμόστηκαν. Αναλύεται δε η παθολογία και οι τρόποι αντιμετώπισης, τα υλικά και η μεθοδολογία και αιτιολογούνται οι αισθητικές αποκαταστάσεις του ζωγραφικού έργου. Μέσα από τις προαναφερόμενες εργασίες θα τεκμηριώσουμε μια σειρά επεμβάσεων του παρελθόντος, που γνωρίζουμε μέσα από επιγραφές ιστόρησης αλλά και έγγραφα.

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Συντηρητής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης ΤΕ (Α.ΤΕΙ)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΗΤΡΟΝΑΤΣΙΟΣ

Συντηρητής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης ΠΕ (Π.Α.Δ.Α.)

«Παρουσίαση των εργασιών συντήρησης του τοιχογραφικού διακόσμου της λιτής του καθολικού των Αγ. Πάντων της Ι.Μ. Βαρλαάμ, Γεώργιος και Φράγκος Κονταρής 1566»

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν οι εργασίες συντήρησης που έγιναν στη λιτή του καθολικού των Αγίων Πάντων στην Ι.Μ. Βαρλαάμ Μετεώρων. Ειδικότερα, θα ασχοληθούμε με την τεκμηρίωση των επεμβάσεων που προκύπτουν από την εγκεκριμένη μελέτη και αφορούν: α) τις επεμβάσεις στερέωσης του ζωγραφικού έργου, β) εργασίες του καθαρισμού της ζωγραφικής επιφάνειας, γ) την αισθητική αποκατάσταση του έργου. Αναλύεται η παθολογία καθώς και τα υλικά και η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε. Μέσα από τις προαναφερόμενες εργασίες θα τεκμηριώσουμε μια σειρά επεμβάσεων του παρελθόντος, που γνωρίζουμε μέσα από επιγραφές ιστορίας αλλά και έγγραφα.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΓΚΟΥΤΖΟΣ

Εικαστικός, υποψ. διδάκτωρ

«Παρουσίαση των επεμβάσεων συντήρησης στο καθολικό των Αγίων Πάντων της Ι.Μ. Βαρλαάμ, Φράγκος Κατελάνος 1547-1548, Γεώργιος και Φράγκος Κονταρής 1566. Ανάλυση – τεκμηρίωση των αισθητικών αποκαταστάσεων στο ομώνυμο έργο»

Στην ανακοίνωση θα γίνει μια σύντομη καλλιτεχνική ανάλυση καθώς και ένας παραλληλισμός των δύο ζωγραφικών έργων. Θα αναφερθούμε και θα καταγράψουμε τις επεμβάσεις του παρελθόντος καθώς και θα τις αξιολογήσουμε. Θα αιτιολογήσουμε τις σύγχρονες αισθητικές αποκαταστάσεις στα δύο ζωγραφικά έργα και θα αναλύσουμε τα υλικά και την μεθοδολογία.

ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022

ΠΡΩΙ

4η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: Διάφορα

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΝΤΕΛΛΗΣ

Φιλολόγος, δρ Κινηματογραφικών Σπουδών

«Οι ταινίες του Δημ. Κουτσιαμπασάκου: από την ύπαιθρο στην πόλη και από εκεί στην ύπαιθρο»

Οι μεγάλοι μήκους ταινίες του Δημ. Κουτσιαμπασάκου, σκηνοθέτη με καταγωγή από τα Τρίκαλα, τόσο ως προς τα ντοκιμαντέρ [Ο Ηρακλής, ο Αχελώος και η γιαγιά

μου (1997)] όσο και ως προς τις μυθολασίες [Ο γιος του φύλακα (2006), Ο μανάβης (2013), Daniel 16 (2020)] συνιστούν ένα σώμα κειμένων που αναπαριστά μια επιστροφή στην ύπαιθρο, στη φύση και στο χωριό, στα πρωτογενή δηλαδή στοιχεία που αποτέλεσαν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα την πρώτη ύλη τόσο για τη λογοτεχνία όσο και για τον κινηματογράφο. Η πρώτη ύλη αυτή εντοπίζεται μεσοπολεμικά σε ταινίες αρχετυπικές, όπως η Αστέρω (1929) του Γαζιάδη, αλλά και μεταπολεμικά με τις ταινίες φουστάνελας. Μετά όμως από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η ραγδαία αστικοποίηση επέβαλλε μια απεικόνιση του άστεως, παρά της υπαίθρου, ως κανονιστικού και εμπορικού προτύπου. Σε αυτόν τον χώρο, τον οικείο του χωριού αλλά και ανοίκειο αυτή τη φορά, επιστρέφουν οι μυθολασίες και οι ταινίες τεκμηρίωσης του Κουτσιαμπασάκου. Στην ανακοίνωση αυτή θα αναζητηθούν τα πιθανά αίτια μιας τέτοιας επιστροφής και θα παρουσιαστούν στοιχεία από το έργο του τρικαλινού σκηνοθέτη, ως ενδεικτικά μιας γενικότερης αναπαραστατικής αντίληψης που κυριαρχεί στις αρχές του 21ου αι.

ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ ΖΗΣΗ

Φιλολόγος, MSc

***«Πάνω στο ‘Χαμένο ποίημα’ του Ηλία Κεφάλα:
μία ενδοσκόπηση στα κείμενα του ποιητή για την ποίηση»***

Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται μια δεύτερη ανάγνωση του βιβλίου «Το χαμένο ποίημα», όπου ο ποιητής Ηλίας Κεφάλας αναδεικνύει το διαχρονικό ζήτημα της ποιητικής ανάγκης στις αλληλεπιδρώμενες διαστάσεις της: της σύλληψης, της δημιουργίας, της ανάγνωσης. Η πολλαπλή ιδιότητα του συγγραφέα – ως ποιητή, πεζογράφου, δοκιμιογράφου, κριτικού, αναγνώστη – διαμορφώνει και την πολύπλευρη προσέγγιση των μεγάλων ερωτημάτων πάνω στην ποίηση και των επιλεγμένων ποιητικών έργων που ο ίδιος ερμηνεύει. Ταυτόχρονα, επαναπροσδιορίζει τη σχέση του ποιητή με το δημιουργημά του, ζητούμενο με προέκταση στην πρόσληψη και στην αναγνωστική ανταπόκριση. Μέσα από τις σκέψεις και τις απόψεις του ποιητή αποκαλύπτεται η συνεχής εγρήγορση και αγωνία του να εκφράσει τη δική του αλήθεια, η αποδοχή της οποίας αφήνεται στην κρίση του αναγνώστη.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ-ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΦΕΪΚΟΣ

Γεωλόγος, δρ Παν. Τύμπιγκεν

***«Μεγάλα τεχνικά έργα υποδομών και ανθρωποκοινωνικές αλληλεπιδράσεις.
Η εμπειρία από το έργο εκτροπής Αχελώου ποταμού»***

Το έργο εκτροπής του Αχελώου ποταμού χαρακτηρίζεται μεγάλο, γιατί η εκτέλεσή του διενεργείται σε περιοχές διαφορετικών γεωγραφικών διαμερισμάτων σαφώς οριοθετημένων διοικητικά, αλλά και γιατί οι όποιες επιπτώσεις θετικές ή αρνητικές εκδηλώνονται και επηρεάζουν αυτά. Αντικείμενο της παρούσας συγγραφής δεν είναι η τεχνική ανάλυση πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων του συγκεκριμένου έργου ούτε η αναλυτική περιγραφή των επιμέρους τεχνικών κατασκευών. Τουναντίον, θα παρουσιασθούν εμπειρίες και στοιχεία από την αλληλεπίδραση της διαδικασίας εκτέλεσης του έργου με τις τοπικές ανθρωποκοινωνίες στον χώρο εκτέλεσης αλλά και σε μια ευρύτερη γεωγραφική ακτίνα.

Η εκτέλεση του έργου της εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού εκτελείται σε μια σχετικά δυσπρόσιτη ορεινή περιοχή της οροσειράς της Πίνδου με συνεχώς φθίνοντα πληθυσμό, μόνιμο και εποχικό. Η παρουσία σχεδόν ισοδύναμου εργατοτεχνικού προσωπικού, που απασχολείται στην περιοχή, δημιουργεί νέα ισορροπία και κοινωνική ζωή. Η αναγκαιότητα πρόσβασης στην περιοχή βελτιώνει ραγδαία τις υφιστάμενες υποδομές σε οδική πρόσβαση και παροχή υπηρεσιών. Η περιοχή απασχόλησης τοπικού εργατικού δυναμικού (έστω και πλήρως ανειδίκευτου) λειτουργεί σαν εκπαιδευτικό κέντρο. Παράλληλα η διαβίωση στην περιοχή ανθρώπων με σταθερό οικονομικό εισόδημα δημιούργησε συνθήκες ανάπτυξης υποστηρικτικών δραστηριοτήτων. Ταυτόχρονα οι ανάδοχοι των έργων επέλεξαν τοπικούς εμπόρους για την προμήθεια κοινών ανταλλακτικών και υπηρεσιών, συνεισφέροντας σημαντικά στην οικονομική βελτίωση των τοπικών κοινωνιών.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΒΑΜΒΑΚΑ

Τεχνολόγος Ακτινολόγος, MSc

«Επαγγελματική εξουθένωση κατά την πανδημία. Η περίπτωση του Γ. Ν. Τρικάλων»

Το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης αποτελεί την απόκριση του ατόμου στο χρόνιο εργασιακό άγχος, εξελίσσεται προοδευτικά και μπορεί να γίνει χρόνιο προκαλώντας προβλήματα υγείας στους εργαζόμενους. Η επαγγελματική εξουθένωση χαρακτηρίζεται από τρεις διαστάσεις: α) τη συναισθηματική εξάντληση, β) την αποπροσωποποίηση και γ) τα προσωπικά επιτεύγματα, και μπορεί να προκαλέσει σωματικά, ψυχικά και συμπεριφορικά συμπτώματα. Επιπλέον, μπορεί να προκαλέσει επιπτώσεις όπως οι απουσίες και ο παρουσιασμός των εργαζομένων, η απώλεια της παραγωγικότητάς τους, η απώλεια της εργασίας τους, τα ιατρικά λάθη, η αύξηση των δαπανών για την υγεία κ.ά. Οι νέες συνθήκες εργασίας, που ακολούθησαν το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19, φαίνεται πως αυξάνουν τους παράγοντες κινδύνου για την εμφάνιση της επαγγελματικής εξουθένωσης.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η αξιολόγηση του επιπέδου της επαγγελματικής εξουθένωσης στους υγειονομικούς υπαλλήλους του Γ. Ν. Τρικάλων και η διερεύνηση πιθανής συσχέτισης των υποκλιμάκων της με τα δημογραφικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά των εργαζομένων, καθώς και με τον δείκτη «επίδραση της πανδημίας». Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 118 υγειονομικοί υπάλληλοι του Γ. Ν. Τρικάλων, οι οποίοι συμπλήρωσαν ανώνυμα ένα ερωτηματολόγιο δημογραφικών και επαγγελματικών ερωτήσεων, την Κλίμακα Αξιολόγησης Επαγγελματικής Εξουθένωσης της Maslach (MBI) για την εκτίμηση της επαγγελματικής εξουθένωσης, καθώς και ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με την επίδραση της πανδημίας στους συμμετέχοντες. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν πως το 45,8% των υγειονομικών υπαλλήλων του Γ. Ν. Τρικάλων αναφέρουν υψηλά επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης στη διάσταση της συναισθηματικής εξάντλησης, ενώ το 42,4% του συνόλου αναφέρει υψηλά επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης στη διάσταση της αποπροσωποποίησης. Το σύνολο των συμμετεχόντων παρουσιάζει μέτρια επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης κατά την πανδημία Covid-2019. Το σύνδρομο θα πρέπει να μελετηθεί εκτενέστερα προκειμένου να αναδειχθεί και να αντιμετωπιστεί το, πλέον, καθιερωμένο πρόβλημα της επαγγελματικής εξουθένωσης στους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΩΥΣΙΑΔΗΣ

Τοπογράφος Μηχανικός ΤΕ, δρ Παν/μίου Θεσσαλίας

«Το κτίριο Πελέκη: ιστορία και αρχιτεκτονική»

Το κτίριο Πελέκη αποτελεί ένα χαρακτηριστικό δείγμα της αστικής αρχιτεκτονικής της πόλεως των Τρικάλων, ευρέως γνωστό λόγω της σύνδεσής του με την παρακείμενη ιστορική πλατεία παλαιού Δεσποτικού. Χρονολογείται στα τέλη του 19ου αιώνας και αποτέλεσε κατοικία της οικογενείας Πελέκη, ωστόσο οι χρήσεις του ποικίλουν έως και σήμερα. Το κτίριο, παρόλο που δεν αποτελεί αρχιτεκτονικό κομψοτέχνημα, διαθέτει ενδιαφέροντα τυπολογικά και μορφολογικά στοιχεία, τα οποία απαντώνται και σε άλλα κτίρια στα Τρίκαλα. Η ιστορική του αξία χαρακτηρίζεται ως ανεκτίμητη, εξαιτίας της σύνδεσής του με την πολιτισμική φυσιογνωμία της εποχής του· συγκεκριμένα, με το έργο φιλανθρωπίας της ευσεβούς Ευρυδίκης Πελέκη προς τους άπορους Τρικαλινούς, αλλά και των αρεστών σχέσεων με την Επισκοπή, το κτίριο της οποίας στεγαζόταν πλησίον της οικίας της. Η ιστορικότητα του κτιρίου Πελέκη σε συνδυασμό με την αρχιτεκτονική του αποτελούν ιδιαίτερα στοιχεία ταυτότητας της άυλης και της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς των Τρικάλων του περασμένου αιώνας.

ΟΥΡΑΝΙΑ ΜΠΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

Αρχαιολόγος, MSc

**«Τουριστική ανάπτυξη και επικοινωνιακή πολιτική
μέσω μνημειακών - πολιτιστικών διαδρομών στην Π.Ε. Τρικάλων»**

Με την παρούσα έρευνα, αφενός μελετάται η αξιοποίηση της κατάλληλης επικοινωνιακής στρατηγικής, ώστε να γνωστοποιηθούν τα εν πολλοίς άγνωστα, αλλά καθόλου ασήμαντα μνημεία της περιοχής, σε ένα ευρύτερο κοινό και αφετέρου προτείνεται η ένταξη αυτών στον θρησκευτικό – προσκυνηματικό τουρισμό. Παράλληλα, σκοπός αυτής είναι να αναδείξει τον θρησκευτικό πλούτο της Π.Ε. Τρικάλων, μέσα από τη δημιουργία μνημειακών – πολιτιστικών διαδρομών, βασικό χαρακτηριστικό των οποίων αποτελεί το πλήθος των μνημείων. Από την άλλη πλευρά, προτείνονται τρόποι συνολικής διαχείρισης των μνημείων, που συναντώνται σε αυτές τις διαδρομές, μέσα από τη συνδρομή τοπικών φορέων αλλά και όλων των σύγχρονων τηλεπικοινωνιακών μέσων, ώστε να καταστούν ευρέως γνωστά και, κατά συνέπεια, να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα αυτών αλλά και να τονωθούν οικονομικά οι περιοχές, στις οποίες υφίστανται.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ
12ου Συμποσίου Τρικαλινών Σπουδών
4-6 Νοεμβρίου 2022

BABUIN ANDREA	Θωμά Πασχίδη 1	45445 ΙΩΑΝΝΙΝΑ Pelagonia1258@yahoo.it
ΑΓΓΕΛΑΚΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ	Τσακάλωφ 40	42132 ΤΡΙΚΑΛΑ agelakis61@gmail.com
BAMBAKA ΓΕΩΡΓΙΑ	Αγησάνδρου 6	42100 ΤΡΙΚΑΛΑ geogiavamvaka@hotmail.com
BAMBAKIDΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ	Αγ. Σοφίας 59	54631 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ ibambak@nured.auth.gr
ΒΛΑΧΑΒΑ ΔΗΜΗΤΡΑ	Αγίου Οικουμενίου 12	42132 ΤΡΙΚΑΛΑ tevlachava@gmail.com
ΓΚΕΚΑΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ	Πεντέλης 7	15343 ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ agkekas@gmail.com
ΓΚΟΥΤΖΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ	Πασαλίδη 20	54453 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ filalogos@gmail.com
ΔΕΛΗΚΑΡΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ	Αλ. Παπαναστασίου 59	54453 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ adelikari@yahoo.gr
ΖΗΣΗ ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ	Βρασίδα 9	42100 ΤΡΙΚΑΛΑ sergiazisi@hotmail.gr
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Άγιος Βησσαρίωνας	42032 ΠΥΛΗ ΤΡΙΚΑΛΩΝ Kostas7kala@gmail.com
ΚΕΚΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ	Ελ. Βενιζέλου 4	14343 ΑΘΗΝΑ eleni@enaios.gr
ΚΟΥΖΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Περικλέους 41	68200 ΟΡΕΣΤΙΑΔΑ kouzasgr@gmail.com
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Δεληγιώργη 18	42131 ΤΡΙΚΑΛΑ dikonnidis@gmail.com
MANTZANA ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ	Δεληγιώργη 3	42131 ΤΡΙΚΑΛΑ kmantzana@culture.gr
ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Ριζούντος 92	16777 Ελληνικό ΑΘΗΝΑ mastro_g@yahoo.com
ΜΕΛΕΤΗ ΜΑΡΙΑ-ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ	Μεγ. Αλεξάνδρου	10435114 ΑΘΗΝΑ maritameleti@yahoo.gr
ΜΗΤΡΟΝΑΤΣΙΟΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ	Αγ. Βησσαρίωνος 23	42032 ΠΥΛΗ ΤΡΙΚΑΛΩΝ mitronatsiosp@yahoo.gr
ΜΗΤΡΟΝΑΤΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Πύλη Τρικάλων	42032 mitronatsiosd@gmail.com
ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Έλλης 13	42100 ΤΡΙΚΑΛΑ msml2001@yahoo.co.uk
ΜΠΑΛΑΜΩΤΗ ΕΛΕΝΗ	Αγ. Αθανασίου 8 Λογγάκι	42100 ΤΡΙΚΑΛΑ e_balamoti@yahoo.gr
ΜΠΑΛΟΓΙΑΝΝΗ ΟΥΡΑΝΙΑ	Ζιάκα 1	42131 ΤΡΙΚΑΛΑ raniampal@yahoo.gr
ΜΩΥΣΙΑΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	Κολοκοτρώνη 39	42132 ΤΡΙΚΑΛΑ a.moysiadis@gmail.com
ΝΗΜΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	Αμαλίας 18	42132 ΤΡΙΚΑΛΑ thnimas@gmail.com
ΝΤΑΦΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	Δ. Καλαμάτα 1	42131 ΤΡΙΚΑΛΑ evi.dafi@gmail.com

ΝΤΕΛΗΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ	Σίφνου 23 Αγ. Παρασκευή 15343 ΑΘΗΝΑ	achilleas.ntellis@gmail.com
ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΑΝΤΩΝΙΟΣ	Φανερωμένη Τρικάλων	42031 apapamixail@gmail.com
ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	Καβράκου 6	42100 ΤΡΙΚΑΛΑ basilsakarikos@gmail.com
ΣΕΜΕΡΤΖΙΔΟΥ ANNA	Μαντινείας 1	42131 ΤΡΙΚΑΛΑ asemertzidou@culture.gr
ΣΤΑΜΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Μαιάνδρου 25	42100 ΤΡΙΚΑΛΑ nistamos@yahoo.gr
ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ	Κουντουριώτου 149	38333 ΒΟΛΟΣ grstournaras@yahoo.gr
ΣΦΕΪΚΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ-ΧΡΗΣΤΟΣ	Σούτσου 4	42132 ΤΡΙΚΑΛΑ ar.sfeikos@gmail.com
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΕΛΕΝΗ	Αλεξάνδρας 55	42131 ΤΡΙΚΑΛΑ elenitriantafyllou4@gmail.com
ΤΣΙΟΛΚΑ ΜΑΡΙΑ	Κρήνη Τρικάλων	42300 mariatsiolka@hotmail.gr
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Μεγ. Αλεξάνδρου 2	45333 ΙΩΑΝΝΙΝΑ iohouliaras@gmail.com

ΧΟΡΗΓΟΙ – ΑΡΩΓΟΙ
ΤΟΥ 12ου ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΤΡΙΚΑΛΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Περιφέρεια Θεσσαλίας - Περιφερειακή Ενότητα Τρικάλων
Δήμος Τρικκαίων
Δήμος Μετεώρων
Δήμος Πύλης
Επιμελητήριο Τρικάλων

Φωτογραφία εμπροσθοφύλλου

"Προτομή γυναικείας μορφής από την Πέλινα"
(ΥΠΠΟΑ, Εφορεία Αρχαιοτήτων Τρικάλων)

Φωτογραφίες οπισθοφύλλου

Ο Ασκληπιός
Τα στενά του Βαρουσίου με το Ρολόι του Φρουρίου
(trikalacity. gr)